

Beïnvloeding in Nederland en Europa

Beïnvloeding in Nederland en Europa

Achter de schermen van belangengroepen

Rinus van Schendelen

Ontwerp omslag: Moker Ontwerp, Amsterdam

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6298 040 2

e-ISBN 978 90 4852 966 7 (pdf)

e-ISBN 978 90 4852 967 4 (e-pub)

NUR 754

Uitgeverij AUP is een imprint van Amsterdam University Press.

© Rinus van Schendelen / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Amsterdam University Press.

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
Overzichten	13
A Afbeeldingen en figuren	13
B Nuttige websites	14
C EU-landen naar code, bevolking in % en toetredingsjaar	17
D Cases en voorbeelden van beïnvloeding	18
1 Beïnvloeding, waarover hebben wij het?	21
1.1 Is beïnvloeding simpel of toch complex?	21
1.2 Bestaat er zoiets als domme versus intelligente beïnvloeding?	31
1.3 Is lobbyen nog actueel?	37
1.4 Wat kenmerkt intelligente beïnvloeding?	40
1.5 Casus: Is beïnvloeding een bezigheid, betrekking of beroep?	47
2 Hoe beïnvloeden wij elkaar in Nederland?	53
2.1 Zit Nederland nu anders in elkaar dan andere landen en dan vroeger?	53
2.2 Hoe functioneert Nederland nu als stelsel van collectieve vormgeving?	57
2.3 Vergen de veranderingen van Nederland nu ander beïnvloedingsgedrag?	65
2.4 Hoe dom of intelligent beïnvloeden wij binnenslands?	73
2.5 Casus: Hoe gaan wij (vanuit SWOT) om met het veranderende stelsel?	81

3	Hoe beïnvloedbaar is de besluitvorming van de Europese Unie?	89
3.1	Waarin is de EU zo anders dan elk van haar lidstaten?	89
3.2	Hoe maakt en handhaaft de EU haar wetten en regels?	96
3.3	Waarop moet een pressiegroep alert zijn bij beïnvloeding van de EU?	111
3.4	Hoe dom of intelligent beïnvloeden pressiegroepen de EU?	114
3.5	Casus: Hoe ziet een SWOT van het EU-krachtenveld eruit?	121
4	Hoe beïnvloeden Nederlandse belangengroepen de EU?	129
4.1	Hoe opereren Nederlandse belangengroepen in de EU op hoofdlijnen?	129
4.2	Heeft Nederland veel posities, vrienden en voorposten in de EU?	138
4.3	Hoe congruent met de EU is en functioneert Nederland?	144
4.4	Hoe dom of intelligent beïnvloeden NL-pressiegroepen de EU?	149
4.5	Casus: Hoe ziet een SWOT van NL-pressiegroepen in de EU eruit?	156
5	Hoe beïnvloedt de EU (ook) Nederland?	163
5.1	Hoe werkt de EU door in Nederland?	163
5.2	Verandert Nederland vanwege (ook) de EU?	172
5.3	Welke fricties ontstaan bij de europeanisering van Nederland?	177
5.4	Hoe dom of intelligent beïnvloeden Nederlandse groepen de EU-downstream?	180
5.5	Casus: Is het Binnenhof de verliezer van de Europese integratie?	188

6	Is er circulaire beïnvloeding (CPA) tussen de EU en (ook) ons land?	197
6.1	Waartoe een steeds doorlopende (circulaire) beïnvloeding?	197
6.2	Wat betekent CPA-beïnvloeding voor de interne organisatie?	200
6.3	Zijn oude en nieuwe massamedia nuttig bij CPA?	206
6.4	Hoe dom of intelligent benutten NL-groepen hun CPA-kansen?	212
6.5	Casus: Kan Nederland CPA leren van COM's 'Brusselse Methode'?	221
7	Dragen belangengroepen bij aan democratie in NL en de EU?	229
7.1	Bestaat er een Europese definitie van democratie?	229
7.2	Wat is de actuele toestand van democratie in het EU-gebied?	234
7.3	Zijn pressiegroepen goed of slecht voor democratie in de EU en in NL?	242
7.4	Zijn sceptische burgers goed of slecht voor democratie in de EU en in NL?	249
7.5	Casus: Worden burgers herontdekt als stakeholders bij de EU en NL?	253
8	Zijn betere kennis en kunde van beïnvloeding in NL en de EU mogelijk?	263
8.1	Wat kenmerkt wetenschappelijke kennis en kunde bij probleemoplossing?	263
8.2	Zijn er academische gremia met bruikbare kennis voor betere beïnvloeding?	268
8.3	Zijn er PA-achtige gremia met bruikbare kennis voor betere beïnvloeding?	273
8.4	Zijn academische en PA-achtige gremia TW-bondgenoten bij bruikbare kennis?	277
8.5	Casus: Zijn Nederlandse PA-practici bekwaam tot betere beïnvloeding?	283

Nawoord	295
Register	297

Voorwoord

Het thema *beïnvloeding in Nederland en Europa* is, getuige trefwoorden als ‘lobbyen’ en ‘EU-scepsis’, anno nu omstreden en dus goede reden tot denken erover. Informatie uit dit boek: louter lobbyen is vooral domme aanpak en EU-scepsis heeft ook goede gevolgen, ofwel: ‘beïnvloeding kan intelligenter’ en ‘wie nooit twijfelt, is dom’. Hierbij gaat het mij niet om de esthetisch-ethische vraag of Nederland (NL) of de Europese Unie (EU) een mooi of goed (lelijk of slecht) stelsel ter beïnvloeding is. Beide bestaan, veranderen steeds, zijn hemel noch hel en beïnvloeden zowel elkaar als hun burgers. Zo gezegd: ‘wij zitten ermee.’ NL zit in de EU, de EU in NL, en ook zonder EU blijft NL in Europa en Europa in NL. Of zij willen of niet, burgers en belangengroepen in ons land hebben in beide stelsels hun belangen lopen. Mij gaat het om de *pragmatische vraag*: hoe kunnen zij hun belangen in NL en de EU beter behartigen? Hun buitenwereld van klein NL en groot EU-gebied kunnen zij niet uitzoeken, wél intelligenter beïnvloeden. Dan hebben zij minder reden tot klagen en zien zij wellicht ook het mooie of goede.

Dit boek is voor mensen die hierover graag denken. Al ruim 45 jaar bestudeer en onderzoek ik het thema van intelligente beïnvloeding en ruim 35 jaar adviseer ik allerlei belangengroepen in NL en EU. Mijn inzichten hier zijn op deze kennisbronnen van wetenschap én praktijk gebaseerd en op feitelijke hoofdlijnen zo betrouwbaar en compleet mogelijk. Zonder feiten krijgt men holle meningen. Mijn informatie kan velen verbazen, wellicht schokken: de praktijk is vaak anders dan zij denken. Brede oordeelsvorming erover laat ik aan de lezer.

Mijn focus en *rode draad is de kwaliteit van de beïnvloeding*: is zij dom of intelligent? Voor beïnvloeding gelden ook generieke logica's, à la zwaartekracht, die men wel kan negeren maar niet ontlopen en die een toepassing vergen, die aan elke concrete situatie is aangepast. Wie ze negeert, is dom en valt; wie ze goed toepast, is intelligent en komt verder. Beide typen beschrijf ik in

dit boek volop. Voorbeeld van zo'n logica: geen belangengroep kan solo scoren, dus sluit een intelligente groep het belang van andere groepen in, en nu vaker ook dat van burgers, die, als 'zachte onderbuik' van NL én EU, normale stakeholders worden.

De kwaliteit van beïnvloeding door NL-belangengroepen beschrijf ik hier mede via zo'n zestig concrete cases en voorbeelden (zie Overzicht D hierna), deels met mij aan tafel en niet eerder gepubliceerd. Rugnummers van personen noem ik niet, het gaat om leerzame processen. Wie leest hoe een instelling, onderneming, overheid of NGO haar agenda in NL en/of EU behartigt, kan als burger (klant, inwoner, lid enz.) boos of blij worden.

De *opbouw van dit boek* toont de rode draad via acht thema's. Hoofdstuk 1 benoemt die logica's. Hierna beschrijf ik belangengroepen in de context van NL (2) en EU (3); de stelselverschillen vergen andere toepassing van de logica's. De drie hoofdstukken erna gaan over de beïnvloeding van EU vanuit NL (4), van EU-besluiten hier in NL (5) en van hun circulaire doorstroming (6). Tot slot ga ik in op de vragen of pressiegroepen in NL en in de EU goed of slecht voor democratie zijn (7) en of kennis en kunde van beïnvloeding nodig en in NL aanwezig zijn (8). Elk thema heeft eenzelfde opbouw. Eerst een korte inhoudelijke uitleg ervan. Dan kengegevens, kencijfers of kenmerken uit serieus onderzoek én de praktijk, geplaatst in hun context. Hierna stel ik een praktijkvraag ter discussie. Daarna wik en weeg ik (in hoofdstukken 2 t/m 6 via exemplarische cases) het praktijkgedrag van groepen in termen van relatief dom of intelligent. Tot slot volgt een actuele probleemcasus. Elke paragraaf sluit ik af met denkvragen aan de lezer. Feiten zijn nodig voor een onderbouwde meningsvorming, maar 'spreken nooit voor zichzelf': zij vergen kritische toetsing én analyse naar factoren en gevolgen. Die denkvragen beogen de lezer te stimuleren tot verder denken erover. Naar inhoudelijke zakelijke antwoorden en reacties zie ik uit.

Dit boek heeft ook een *persoonlijke drijfveer*. Veel van wat ik over beïnvloeding in NL en EU tegenkom op mijn studiegebied én in mijn advisering wijkt af van wat ik in NL erover hoor en lees. Over het gedrag van belangengroepen en dus ook over de

werking van NL en EU in de praktijk wil ik de lezer beter informeren: feitelijk en betrouwbaar, in heldere taal en vragenderwijs. Het boek is NL-talig om de velen te gerieven die, naar ik merk, tobben met tekst in het Engels, dé taal in onderzoek en praktijk van EU-beïnvloeding. Als het gaat om mijn drie kernwoorden 'beïnvloeding, NL en EU' ben ik geen zeloot: alle drie benader ik kritisch. Afhankelijk van de kwestie en criteria ben ik variërend positief tot negatief zowel over situaties in NL en EU als over praktijken van beïnvloeding; mijn hoofdcriterium bij die praktijken is of zij intelligent of dom zijn aangepakt. Als 'toegepast wetenschapper' wil ik de wereld beschrijven zoals zij naar de actuele stand van kennis is. Met de bruikbare denkstof in dit boek hoeft de lezer minder te klagen over de buitenwereld: ook hij kan haar intelligenter (helpen) beïnvloeden.

Graag dank ik allen die mij inspireerden, tekstdelen checkten of mij anderszins steunden, zoals de uitgever voor zijn vertrouwen en mijn vrouw voor haar geduld.

Rotterdam, Nieuwjaar 2017

Enkele praktische wenken

- 1 *Brexit*. Het boek beschrijft de EU-28. Een (wellicht) finale Brexit duurt nog jaren.
- 2 *Referenties* (bronnen) staan in de tekst op de relevante plek kort vermeld naar auteursnaam en jaartal (soms ook Romeins cijfer voor hoofdstuk en Arabisch voor pagina) en volledig vermeld aan het eind van elk hoofdstuk.
- 3 *Kruisverwijzingen* staan als 'zie...' (nummer hoofdstuk, paragraaf) in de tekst.
- 4 *Zaaknamen* staan eerst voluit, daarna afgekort en alfabetisch in het zakenregister achterin het boek.
- 5 *Namen van EU-landen* zijn afgekort naar EU-code en staan in overzicht C hierna.
- 6 *Ruwe frequenties* tussen 'altijd' en 'nooit' geef ik voor de leesbaarheid als volgt aan: 70% of hoger is 'meestal', tussen 30% en 70% 'vaak', tussen 30% en 10% 'soms' en lager dan 10% 'zelden'; aantallen tussen 'alle' en 'geen' heten analoog 'de meeste', 'vele', 'sommige' en 'weinige'.
- 7 *Hij of zij*. Dit dilemma rond 'de derde persoon' los ik op door overal 'hij' te schrijven en ook 'zij' te bedoelen, hopelijk tot aller tevredenheid.